

Kőmíves Péter Miklós – Szabó Szilvia – Dajnoki Krisztina

A MIGRÁNSJELENSÉG EGYES MUNKAERŐPIACI ASPEKTUSAI

Certain Labour Market Aspects of the Migrant Phenomenon

Kőmíves Péter Miklós, ügyvivő-szakértő, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar,
komives.peter.miklos@econ.unideb.hu

Dr. Szabó Szilvia PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Államtudományi és Közigazgatási Kar, szabo.szilvia@uni-nke.hu

Dr. habil. Dajnoki Krisztina PhD, egyetemi docens, Debreceni Egyetem
Gazdaságtudományi Kar, dajnoki.krisztina@econ.unideb.hu

A cikk célja, hogy bemutassuk a migrációval kapcsolatos legfontosabb kihívásokat az oktatás és a munkavállalás területén. Célunk volt az oktatási rendszer szükségességének és hasznainak kiemelése nemzetközi kitekintésben úgy, hogy ugyanakkor a hazai gyakorlati tapasztalatok összefoglalását is közzé tegyük. A cikk további célja a migránsok munkaerőpiaci jelenlétével kapcsolatos legfontosabb kihívások és információk összegyűjtése. Ebben a körben kiemelt figyelmet fordítottunk a diszkrimináció megjelenésére, annak okaira és a bevett kezelési metódusokra is.

A migráció mint kiemelten aktuális társadalmi jelenség egyes aspektusainak ismertetése kiemelt jelentőséggel bír, hiszen ennek segítségével lehetőség nyílik a kérdés objektív és tudományos alapú megközelítésére. A mindennapi közbeszédben is folyamatosan jelen lévő helyzet ilyen módon történő elemzése minden érintett fél számára hasznos lehet.¹

KULCSSZAVAK:

bevándorlók, munkavállalás, oktatás, diszkrimináció, önfoglalkoztatás

¹ Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-16-4-III kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

The purpose of the article is to present the most important migration challenges in education and in employment. Our aim was to highlight the necessity and benefits of the education system in an international perspective, while publishing a summary of domestic practical experience at the same time. Additional purpose of this article is to gather the most important challenges and information about the labour market presence of migrants. On this point, we paid special attention to the appearance of discrimination, its causes and current treatment methods.

The presentation of certain aspects of migration as a highly relevant social phenomenon is important, as this will allow an objective and scientific approach to the issue. This way of analysing the situation that is a continuous common talk can be useful to all parties involved.²

KEYWORDS:

immigrants, employment, education, discrimination, self-employment

² Supported by the ÚNKP-16-4-III New National Excellence Program of the Ministry of Human Capacities.

1. BEVEZETÉS

A migránsjelenség kétséget kizáró módon az egyik legaktuálisabb kérdés ma Magyarországon. Ez a témakör széles körű társadalmi érdeklődésre tart számot, ugyanakkor a közbeszéd szintjén döntően érzelmi oldalról közelítik meg, ami a jelenséggel kapcsolatos minden diskurzus jellegét is alapjaiban meghatározza.

Jelen cikk szerzőiek a célja, hogy a migrációról mint globális, európai és magyar jelenségről írjanak. A cikk elsősorban a migránsok iskolai előképzettségével, az általuk végzett tevékenységgel és a számukra elérhető munkavállalási lehetőségekkel foglalkozik úgy, hogy a jelenséget körülvevő diszkriminációt, valamint az elérhető támogató és segítő intézményeket is bemutatjuk.

Az utóbbi évek során egyértelművé vált, hogy Európa-szerte eltérő válaszokat adnak a társadalmak azokra a kérdésekre, amelyeket a migráció vet fel. Kérdéses, hogy a számos, egymással alapjaiban szemben álló vélemény közül lehet-e bármelyiket egymagában is üdvöztetőnek, sikeresnek tekinteni akkor, amikor maga a teljes migrációs folyamat is rendkívül erős európai vitafolyamatok központi elemévé válhatott.

Jelen cikk írása során a „migráns” gyűjtőkifejezést használjuk minden olyan harmadik országból érkezett emberre, aki akár menekültként, akár menekültstátuszt kérelmezőként vagy menedékesként hazánk területén tartózkodik. Nem értjük bele ebbe a kategóriába például az Európai Unió polgárainak letelepedési és mozgási szabadságán alapuló módon hosszabb vagy rövidebb ideig hazánkban tartózkodó személyeket, uniós polgárokat, valamint a tanulmányi célú mobilitás keretében hazánkba érkezett külföldi (harmadik országból érkezett) tanulókat és hallgatókat sem. Ugyanakkor a Magyarországon jelen lévő migránsnépesség rendkívül heterogén, így egységes munkaerőpiaci vagy tanulmányi stratégiákat sem írhatunk le az esetükben.³ Fontos azonban kiemelni, hogy mind az oktatás, mind a munkavállalás esetén meghatározó lehet, hogy a migránsok mennyire képesek a kulturális asszimilációra, amelynek során megismerik és elsajátítják a befogadó ország nyelvét, kultúráját és normarendszerét.⁴ Emellett az is egyértelmű cél, hogy a kulturális asszimiláció során a migránsok megőrizhessék saját kultúrájukat, identitásukat, hagyományait. A cél csupán annyi, hogy ezeket a befogadó ország saját szokásai mentén óvják meg.

³ KOVÁTS András: Bevándorlók integrációja Magyarországon korábbi kutatások adatai alapján. In: Szerk. KOVÁTS András: *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2013, 27.

⁴ HORN Dániel – KÓNYA István: Bevándorlók kulturális integrációját meghatározó tényezők. In: Szerk. BLASKÓ Zsuzsa – FAZEKAS Károly: *Munkaerőpiaci Tükör 2015*, Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2016, 149.

2. OKTATÁSI ASPEKTUSOK

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata több helyen is foglalkozik az oktatás alapvető kérdéseivel: „Mindenkinek joga van az oktatáshoz [...] Az oktatásnak az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartásának erősítésére kell irányulnia. Elő kell segítenie a megértést a türelmet és a barátságot valamennyi nemzet, faji vagy vallási csoport között, továbbá az Egyesült Nemzeteknek a béke fenntartása érdekében kifejtett tevékenységét.”⁵ A fenti jogszabályhely egyértelműen a migránsok oktatása és – ami még fontosabb – integrált oktatása felett tör pácát. Ennek megfelelően Magyarországnak is fel kell arra készülnie, hogy a hazánkba jogszerűen érkező migránsok számára biztosítsa az oktatáshoz való alapvető jogot.

Az Európai Unió irányába az elmúlt évek során érkező migrációs hullámmal kapcsolatban több megállapítás is tehető. Ezek közül két állítás hosszú távra vonatkozik és egymást erősítő módon vonatkoznak a migrációs jelenségre. Egyik legfontosabb megállapítás szerint az Európába érkező migránsok sikeres társadalmi integrációjának egyik kulcsa az, hogy be tudjuk őket integrálni az olyan alapvető jelentőségű társadalmi rendszerekbe, mint a munkaerőpiac⁶ vagy az oktatás. Ehhez képest az oktatás területén már a nagy migrációs hullámot megelőzően, 2009-ben mérhetőek voltak azok a gócpontok, amelyek azóta is alapjaiban határozzák meg az integráció sikerét – vagy sikertelenségét. A megszakadt tanulmányokat folytatni kívánó migránsok (jellemzően iskolaköteles korú gyerekek) részére kötelező tanulási lehetőséget biztosítani, azonban az oktatás folyamata nem minden esetben sikeres, hiszen a nyelvi nehézségek érdemben rontják a beilleszkedési folyamatot és a tanulmányi sikerességet is.⁷

2.1. A közneveléssel kapcsolatos megállapítások

A magyar oktatási rendszer nem feltétlen áll készen arra, hogy migráns gyerekeket (vagy akár migráns felnőtteket) képezzen. Korábban a menekülttáborok mellett működő iskolák feladata volt a tanköteles korú gyermekek oktatásának biztosítása, azonban a kötelezettség teljesítése során számos nehézségbe ütköztek. A táborokhoz közel működő iskolák egy része eleve be sem fogadta a migráns gyerekeket, akik így más, közeli településekre vagy városrészekbe voltak kénytelenek ingáznni annak érdekében, hogy tanulhassanak. A migrációs hullám korábbi (2015/2016-ot megelőző) enyhülése sem segített az oktatási gondokon, amelyet javarészt a szakemberhiány, továbbá a nyelvismeret és az interkulturális kompetenciák hiánya okozott a befogadó ország oldaláról, de az integrációs folyamatot a migráns

⁵ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 26. cikk (1) és (2) bekezdés.

⁶ KŐMÍVES, Péter Miklós – DAJNOKI, Krisztina: Labour Market Integration Issues Related to Migrants Arriving to Hungary, *The Annals of the University of Oradea Economic Sciences*, Vol. 25, No. 1, 2016, 366.

⁷ Zárótanulmány. Biztos út a magyar munkaerőpiacra?! A bevándorlók munkaerőpiaci helyzete Magyarországon, Dél-Alföldi Regionális Társadalomtudományi Kutatási Egyesület, Szeged, 2009, 31.

gyerekek eltérő szocializációja és pszichés gondjai is súlyosbítólag hatottak a folyamatra.⁸ Hasonló folyamat figyelhető meg azokban a nyugati országokban, ahol jelentős számban vannak jelen migráns családok is. Itt egyértelműen tapasztalható, hogy a bevándorlók javarészt a nagyvárosias és elővárosi környezetben telepednek le, gyakorta társadalmi és térbeli szegregációtól sújtott módon. Ennek hatására kialakulnak az úgynevezett „jó környékek” és „rossz környékek”, ez a jelenség pedig tovább akadályozza a bevándorló népesség társadalmi integrációját.⁹

Entorf és Lauk 2007-es felmérése ennek a megállapításnak némiképp ellentmondani látszik. A szerzők leírják ugyan, hogy a migráns háttérű gyermekek általában nehezebben érnek el sikereket oktatásuk folyamán, amelynek okozója javarészt a hátrányos szocio-ökonómiai háttérük és a hiányos nyelvismeretük,¹⁰ azonban Magyarországgal kapcsolatban érdekes megállapításra jutnak. Kutatásukban ugyanis felmérték, hogy a különböző vizsgált országokban hatalmas eltérések mutathatók ki a migráns családi háttérrel bíró gyermekek iskolai teljesítménye kapcsán, amelyet elsősorban a PISA-teszteken elért eredmények formájában próbáltak mérni. Itt kiderült, hogy Magyarországon nincs nagy különbség a migráns háttérű gyerekek és a magyarországi születésű gyermekek teljesítménye között, ráadásul Magyarországon a PISA-teszten elért eredmény szerinti legjobb 10%-nak megfelelő iskolába is viszonylag nagy számban jutottak be migráns gyermekek.¹¹ Mivel ezek a tapasztalatok nemcsak a globális és európai trendeknek mondanak ellent, hanem a közvélekedés szerinti állapotoknak is, okvetlen le kell szögezni, hogy a tanulmány szerzői mindenkit migránsnak tekintenek, aki nem az adott országban született. Ez alapján az eredményeket jelentősen torzítják például az Erdélyből vagy a Vajdaságból áttelepülő magyar családok, akik jogilag külföldön születtek ugyan, azonban – magyarok lévén – számukra az iskolai beilleszkedés és az oktatás nyelve (érthetősége) egyáltalán nem okoz problémát.

Hollandiában részletes kutatásban mérték fel a migráns gyerekek tanulmányi eredményeit, és arra jutottak, hogy a migráns gyerekek kétszer nagyobb eséllyel morzsolódnak le az oktatási rendszerből, mint a hollandiai születésű társaik. A nehéz helyzetet tovább súlyosbítja, hogy a nyelvi, irodalmi és matematikai képességeik alacsonyabb szintje miatt a migráns gyerekek eleve legalább 1-2 év elmaradásban vannak hollandiai társaikhoz képest, vagyis alacsonyabb iskolai osztályban folytathatják tanulmányaikat, mint ahol szülőföldjükön abbahagyták azt.¹²

⁸ ILLÉS Katalin – MEDGYESI Anna: *A migráns gyerekek oktatása. Menedék*, Migránsokat Segítő Egyesület, Budapest, 2009, 12–13.

⁹ ENTORF, HORST – TATSU, Erini: *Migrants at school: educational inequality and social interaction in the UK and Germany*, IZA Discussion Papers, No. 4175, 2009, 3.

¹⁰ ENTORF, HORST – LAUK, Martina: *Peer effects, social multipliers and migrants at school: An international comparison*, Discussion Papers, Center for European Governance and Economic Development Research, No. 57, 2007, 2–3.

¹¹ Uo., 10–12.

¹² de GRAAF, Willibrord – VAN ZENDEREN, Kaj: *Segmented assimilation in the Netherlands? Young migrants and early school leaving*, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 32, No. 8, 2009, 1470–1475.

A fent részletezett kutatási eredmények egyöntetűen abba az irányba mutatnak, hogy a migráns gyermekek oktatását kiemelt figyelemmel kell kísérni. A Magyarországra érkező migráns gyermekek oktatása számos nehézséget vet fel a nyelvismeret hiányától a szegregáción át a korai iskolaelhagyásig. Ezek a faktorok kifejezetten nagy eséllyel ronthatják a gyermekek későbbi sikeres társadalmi és munkaerőpiaci integrációjának esélyét is, ami további komoly társadalmi és gazdasági gondokat okozhat a befogadó országnak és a befogadott embereknek egyaránt. Minden lehetőséget meg kell tehát ragadni annak érdekében, hogy a bevándorló gyerekek versenyképes és jól alkalmazható tudáshoz jussanak a magyar oktatási intézményekben. Ehhez azonban a befogadó iskoláknak is speciális támogatásra van szüksége – a megfelelő nyelvismerettel bíró pedagógusoktól kezdve a kellő ismeretanyaggal rendelkező, és lehetőség szerint akár posztháborús stresszhelyzetek kezelésében is tapasztalt iskolapszichológusokon keresztül a befogadó társadalmi környezetig számos tényező ismert, ami a pedagógiai nevelés folyamatának sikerére érdemben hat.

2.2. A felnőttek képzésével kapcsolatos tapasztalatok

A másik megállapítás a munkavégzéssel kapcsolatos: a munkaerőpiaci sikeresség kiemelkedően fontos a migrációs hullám megítélése szempontjából, ami a 21. században már aligha értelmezhető megfelelő oktatási háttér nélkül. Az oktatási rendszer által átadott tudás azért is kiemelkedő jelentőségű a munkaerőpiaci sikeresség (és így az integráció) szempontjából, mert a nagy hozzáadott értékű és tudás-intenzív üzleti szektorok esetében a munkaerő képzettségének és szaktudásának, innovatív képességének kiemelkedő jelentősége van.¹³ Vagyis röviden összegezve az a migráns tud sikeres lenni a munkaerőpiacon – és ebből kifolyólag az képes önfenntartóvá válni Európában –, aki megfelelő minőségű és szintű oktatásban részesült szülőhazájában (és ezt el is tudja ismertetni új tartózkodási helyén) vagy az általa elért migrációs cél- vagy tranzitországbán.

Az Európai Unión belül a hallgatói és akadémiai célú mobilitás, vagyis összességében nézve az oktatási mobilitás igen elfogadott jelenség, sőt, mint arra tanulmányában Sporn (1999) is rámutatott, maguk az intézmények és az egyes tagállamok is hangsúlyt fektettek a képzések és az intézményhálózat nemzetközi versenypozícióinak erősítésére, hiszen az európai felsőoktatás egyik kiemelt célja a nemzetközi összevetésben is sikeres szereket kiépítése volt. Nyugat-Európában a cél elérésének egyik módja a mobilitás erősítése volt már az 1990-es években is.¹⁴ Az utóbbi években a magyar felsőoktatási intézmények

¹³ MÁTÉ, Domicián – KUN, András István – FENYVES, Veronika: The Impacts of Trademarks and Patents on Labour Productivity in the Knowledge-Intensive Business Service Sectors, *Amfiteatru Economic*, Vol. 18, No. 41, 2016, 106.

¹⁴ SPORN, Barbara: Current Issues and Future Priorities for European Higher Education Systems. In: Eds. ALTBACH, Philip G. – MCGILL PETERSON, Patti: *Higher Education in the 21st Century: Global Challenge and National Response*. Institute for International Higher Education, Boston College Center for International Higher Education, Boston, 1999, 69.

is be kívántak kapcsolódni a nemzetközi oktatási piacra és egyre több idegen, zömében angol nyelvű képzést indítottak, amelyek jelentőséggel bírhatnak akár a migránsok oktatása szempontjából is.

A felsőoktatási rendszer potenciális integrátori szerepét akkor is ki kell emelni, ha a migránsok körében kifejezetten magas a túlképzettség aránya. Noha ez a mutató nehezen számítható ki, azonban az egyértelműnek tűnik, hogy a nem szellemi munkát végző diplomások alapvetően túlképzettnek tekinthetőek. A mutatószám tekintetében 2013-ban a migránsok álltak a legrosszabbul, hiszen a harmadik országban született diplomás munkavállalók 17%-át nem szellemi munkakörben foglalkoztatták. A hasonló arányszám a magyarországi születésű magyar állampolgárokra vetítve csupán 7,2% volt 2007 és 2012 között.¹⁵

3. MUNKAERŐPIACI ASPEKTUSOK

A bevándorlás és a migráció megítélésének egyik kulcsmomentuma a bevándorlók, migránsok munkavégzéssel kapcsolatol viselkedése és annak médiareprezentációja. Az a hozzáállás, amellyel a migránsok a munka világához viszonyulnak, alapjaiban határozza meg a róluk kialakuló közvélekedést. Ha a befogadó ország polgárai azt látják, hogy a migránsok munkavállalóként jelennek meg a munkaerőpiacon (vagy saját vállalkozást alapítanak), az azt a képet erősítheti bennük, hogy a migráns maga is tenni akar helyzetének javulásáért, proaktívan próbálja építeni saját egzisztenciáját. Ezzel ellentétben a munkavégzés iránt nem érdeklődő migránsok képe alkalmas arra is, hogy általánosan negatív közhangulatot gerjesszen a bevándorlási jelenséggel szemben. Természetesen azt sem szabad elhallgatni, hogy a befogadó országok polgárainak egy része úgy érzi, hogy a migránsok saját munkaerőpiaci esélyeiket rontják.

Mint azt Gödri (2016) is megfogalmazta, a munkaerőpiaci integráció kulcsfontossággal bír a bevándorlók társadalmi és kulturális beilleszkedése irányába. A szerző tanulmánya szerint a sikeres munkaerőpiaci integrációra különböző arányszámok, így a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráták alapján lehet következtetni, de kiemelt jelentősége van az aktivitási aránynak is. Ezek a mutatók jelentik a sikeres munkaerőpiaci integráció legfontosabb indikátorait.¹⁶ Összességében elmondható, hogy az Európai Unió tagországaiban még a különböző időpontokban bevándorolt egyes kohorszok tekintetében is eltérő a munkaerőpiaci sikeresség, amelyet nagyban befolyásolnak olyan makroszintű tényezők is, mint az adott ország általános gazdasági helyzete, a munkaerőpiaci szabályozások vagy az integrációs politika megléte.¹⁷

¹⁵ HÁRS Ágnes: Túlképzettség és integráció a harmadik országbeli migránsok körében. In: Kováts: *i. m.*, 79.

¹⁶ GÖDRI Irén: A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép. In: BLASKÓ–FAZEKAS: *i. m.*, 121.

¹⁷ Uo., 122.

Célszerű eloszlatni azt az aggodalmat, ami arra vonatkozik, hogy a migráns munkavállalók elveszik a munkát a befogadó ország munkavállalóitól. Alapos összevetést kielemezve kifejtett vélemény szerint a bevándorlás rövid távon csak igen csekély mértékben hat a hazai munkavállalók munkaerőpiaci helyzetére, ráadásul munkaerőpiaci sikerességük leginkább attól függ, hogy milyen kompetenciákkal rendelkeznek. Tekintettel arra, hogy vizsgálatok szerint az Európába érkező munkaerőre nem volt jellemző a szükséges kompetenciák megléte, nem valószínű, hogy a migránsok el tudnák venni a munkát a hazai munkavállalók elől.¹⁸ A kompetenciák általános hiánya mellett Magyarország esetében kiemelendő a megfelelő nyelvismeret hiánya – ez a probléma nyilvánvalóan kevésbé sújtja az Egyesült Királyságba érkező bevándorlókat.

A migránsokra, korábbi felmérések alapján jellemző egyrészt a háztartásbeliek, másrészt pedig az önfoglalkoztatottak magas aránya. Ez utóbbi jelenség azt mutatja, hogy a bevándorlók képesek ugyan megélhetést találni maguknak, azonban munkaerőpiaci integrációjuk kevésbé sikeres. Ugyanakkor a felmérések azt is mutatják, hogy származási hely alapján még az önfoglalkoztatás körében is mérhető jellegzetes különbségek.¹⁹ Ez persze korántsem kizárólag hazai jellegzetesség, hiszen például az Amerikai Egyesült Államokban a 19. század vége óta felülreprezentáltak a vállalkozók azok között a migránsok között, akik gazdaságilag aktívak. Magyarországon, az OECD 2010-es adatközlése szerint az önfoglalkoztatók aránya a külföldön született lakosság körében közel másfélszer annyi volt, mint a magyarországi születésű lakosság esetében – 15,2% áll szemben 10,8%-kal ebben az összevetésben.²⁰ Ez az eredmény azért is érdekes, mert a migránsok foglalkoztatási rátája eleve magasabb Magyarországon az itt születettekéhez képest. Az okok vizsgálata során egy igen komplex magyarázat látszik kirajzolódni, amely szerint erre a kérdésre jelentősen hatással van a migránsok korfája mellett földrajzi lakóhelyük (jelentős részben munkaképes korú migránsok érkeznek az országba, akik javarészt a jobb foglalkoztatottsági mutatókkal bíró fővárosban és a Közép-Magyarországon élnek).²¹ Feltétlenül deklarálni kell ugyanakkor, hogy azok a globális kihívások, mint a szegénység és a munkanélküliség, amelyek a migráció kiváltó okaiként is megnevezhetők, továbbá az ezek miatt kialakuló lokális konfliktusok hatásai begyűrűznek a biztonságos országokba is.²² Ez egyben azt is jelenti, hogy a migránsok nem elsősorban az állami segítségre várnak a megélhetéssel kapcsolatban, hiszen képesek és készek is tenni annak érdekében, hogy sikerrel integrálódjanak a munka társadalmába, a munkaerőpiacra. Az önfoglalkoztatás magas aránya egyértelműen jelzi ugyanakkor, hogy a migránsok képesek az egyik legsúlyosabb gátló tényező, a nyelvismeret hiánya felett is úrrá lenni. Ha ugyanis önálló

¹⁸ BÖRDŐS Katalin – CSILLAG Márton – OROSZ Anna: A bevándorlás hatása a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére Európában – összefoglaló az empirikus eredményekről. In: BLASKÓ–FAZEKAS: *i. m.*, 146.

¹⁹ HÁRS Ágnes: Harmadik országbeli migránsok munkaerő-piaci helyzete. In: KOVÁTS: *i. m.*, 68.

²⁰ VÁRHALMI Zoltán: Vállalkozó migránsok Magyarországon. In: KOVÁTS: *i. m.*, 89.

²¹ KÁROLYI Róbert: Miért jobbak a bevándorlók foglalkoztatottsági mutatói. In: BLASKÓ–FAZEKAS: *i. m.*, 135–137.

²² BOGNÁR Alexandra – DOMOKOS Andrea: Régi-új kihívások: szegénység, migráció, bűnözés, *Pro Futuro*, 2015/2, 106.

vállalkozások, cégek kiépítésébe fognak, akkor a vállalaton belüli belső kommunikáció nyelve a külvilág számára voltaképpen irreleváns. Egy sikeres közvetítő nyelv, például az angol közbeiktatásával pedig olyan, magyarul anyanyelvi szinten beszélő alkalmazottak felvételére is lehetőség nyílik, akik képesek és alkalmasak a cégek külső ügyeinek képviselésére, a kapcsolattartásra a magyar hatóságokkal, a vevőkkel, a fogyasztókkal. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy ez a folyamat egyáltalán nem képes arra, hogy mélyítse a migránsok társadalmi integrációját, hiszen ennek folyamánként voltaképpen párhuzamos társadalmak jönnek létre egy-egy településen belül.

A migránsok munkavállalására jellemző, hogy a munkanélküliség által különösen veszélyeztetett csoportok egyikeként tartják számon ezt a réteget. Az egyik leggyakoribb diszkriminációs ok hazánkban is a származás, ami egyértelműen nehezíti a migránsok sikeres munkavállalását.²³ Emellett megfigyelhető az úgynevezett foglalkozási diszkrimináció is a migránsok kárára, amely szerint ezeket a munkavállalókat gyakorta alkalmazzák feketemunkásként (vagyis bejelentés nélkül), illetve a migráns munkavállalók gyakorta csak a piszkos, veszélyes és megterhelő állásokba nyerhetnek felvételt.²⁴ A diszkriminációt a látens módon vagy nyíltan megnyilvánuló xenofóbia is erősíti, amelynek hatására fokozatosan megváltozott Európában a bevándorlással kapcsolatos általános attitűd. Míg a második világháború után még javarészt pozitív vélekedéssel álltak az európaiak a bevándorlókhoz, akiket ekkoriban még alapvetően vendégmunkásként kezeltek, addig a migránsok helyiekétől eltérő kulturális hátterének megismerésével a pozitív hozzáállás kezdett meggyengülni. A muzulmán vallású migránsok helyzetének értékelésében szerepet játszik nagy létszámuk is – a velük kapcsolatos társadalmi viták még hosszú ideig aktuálisak maradnak Európában.²⁵

4. KONKLÚZIÓ

A migráció mint kiemelt aktualitással bíró társadalmi folyamat, több szempontból is kihívások elé állítja az európai társadalmakat. A háború elől menekülő emberek segítségének ideája vitán felüli konszenzus tárgyát képezi a kontinensen, azonban a segítségnyújtás mikéntjét illetően számos nézeteltérés akad. A migránsok sikeres társadalmi integrációjának több útja is lehetséges, amelyek közül itt kettővel foglalkoztunk részleteiben.

Az oktatás lehetővé teszi a menekülni kényszerülő gyermekek számára, hogy befejezzék iskolai tanulmányaikat és integrálódjanak a befogadó ország társadalmába az oktatás

²³ DAJNOKI Krisztina – KÖMÍVES Péter Miklós: Migránsok integrációja a munkaerőpiacon és az oktatás világában – Lehetőségek és kérdések. In: Szerk. PAPP Klára – KEREPESZKI Róbert: *Migránsok, menekültek, új hazát keresők*, Erdély-történeti Alapítvány, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2016, 243–244.

²⁴ JUHÁSZ Judit – MAKARA Péter – MAKARA Eszter: *A munkaerő-piaci integráció kihívásai Magyarországon*, Panta Rhei Társadalomkutató Bt, Budapest, 2011, 97.

²⁵ DAJNOKI Krisztina – KÖMÍVES Péter Miklós: Migránsokkal kapcsolatos munkaerőpiaci attitűdök feltárása egyetemi hallgatók körében, *International Journal of Engineering and Management Sciences*, Vol. 1, No. 1, 2016, 4.

által. Nekik lehetőségük van arra, hogy a befogadó ország kultúráját és nyelvét is elsajátítsák amellet, hogy megőrizhetik saját nemzeti identitásukat is. A felnőttképzés keretében a megfelelő végzettséggel nem rendelkező migráns felnőttek kerülhetnek közelebb a sikeres munkavállaláshoz. Az itt megszerzett végzettségeket széles körben elfogadják, a naprakész tudás sikeressé teheti a migránsokat a munkaerőpiacon.

A munkavállalás több szempontból is rendkívül fontos a migránsok számára. A munkabérből önálló egzisztenciát teremthetnek, önfenntartóvá válhatnak, ami jelentősen javíthatja bármely ember lelkiállapotát. Másrészt, így meggyőzhetik a befogadó ország migrációval szemben szkeptikus – vagy egyenesen ellenséges – tagjait arról, hogy képesek saját maguk fenntartására, nem a gazdasági előnyök végett menekültek Európába. Ugyanakkor a diszkrimináció és az idegenellenesség miatt számos kihívással kell szembenéznük a munkavállalás során, ami egyaránt nehezíti az érintettek társadalmi, illetve munkaerőpiaci integrációját.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BOGNÁR Alexandra – DOMOKOS Andrea: Régi-új kihívások: szegénység, migráció, bűnözés, *Pro Futuro*, 2015/2.
2. BÖRDÓS Katalin – CSILLAG Márton – OROSZ Anna: A bevándorlás hatása a hazai munkavállalók munkapiaci helyzetére Európában – összefoglaló az empirikus eredményekről. In: Szerk. BLASKÓ Zsuzsa – FAZEKAS Károly: *Munkaerőpiaci Tükör 2015*, Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2016, 141–148.
3. DAJNOKI Krisztina – KÖMÍVES Péter Miklós: Migránsok integrációja a munkaerőpiacon és az oktatás világában – Lehetőségek és kérdések. In: Szerk. PAPP Klára – KEREPESZKI Róbert: *Migránsok, menekültek, új hazát keresők*, Erdély-történeti Alapítvány, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2016, 231–252.
4. DAJNOKI Krisztina – KÖMÍVES Péter Miklós: Migránsokkal kapcsolatos munkaerőpiaci attitűdök feltárása egyetemi hallgatók körében, *International Journal of Engineering and Management Sciences*, Vol. 1, No. 1, 2016.
5. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 26. cikk (1) és (2) bekezdés.
6. ENTORF, Horst – LAUK, Martina: *Peer effects, social multipliers and migrants at school: An international comparison*, Discussion Papers, Center for European Governance and Economic Development Research, No. 57, 2007.
7. ENTORF, Horst – TATSI, Erini: *Migrants at school: educational inequality and social interaction in the UK and Germany*, IZA Discussion Papers, No. 4175, 2009.
8. GÖDRI Irén: A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép. In: Szerk. BLASKÓ Zsuzsa – FAZEKAS Károly: *Munkaerőpiaci Tükör 2015*, Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2016, 121–134.
9. de GRAAF, Willibrord – Van ZENDEREN, Kaj: Segmented assimilation in the Netherlands? Young migrants and early school leaving, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 32, 2009.
10. HÁRS Ágnes: Harmadik országbeli migránsok munkaerőpiaci helyzete. In: Szerk. KOVÁTS András: *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2013, 42–69.
11. HÁRS Ágnes: Túlképzettség és integráció a harmadik országbeli migránsok körében. In: Szerk. KOVÁTS András: *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2013, 70–88.
12. HORN Dániel – KÓNYA István: Bevándorlók kulturális integrációját meghatározó tényezők. In: Szerk. BLASKÓ Zsuzsa – FAZEKAS Károly: *Munkaerőpiaci Tükör 2015*, Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2016, 149–158.

13. ILLÉS Katalin – MEDGYESI Anna: *A migráns gyerekek oktatása. Menedék*, Migránsokat Segítő Egyesület, Budapest, 2009.
14. JUHÁSZ Judit – MAKARA Péter – MAKARA Eszter: *A munkaerő-piaci integráció kihívásai Magyarországon*, Panta Rhei Társadalomkutató Bt, Budapest, 2011.
15. KÁROLYI Róbert: Miért jobb a bevándorlók foglalkoztatottsági mutatói?. In: Szerk. BLASKÓ Zsuzsa – FAZEKAS Károly: *Munkaerőpiaci Tükör 2015*, Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2016, 121–134.
16. KOVÁTS András: Bevándorlók integrációja Magyarországon korábbi kutatások adatai alapján. In: Szerk. KOVÁTS András: *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2013, 25–41.
17. KŐMÍVES, Péter Miklós – DAJNOKI, Krisztina: Labour Market Integration Issues Related to Migrants Arriving to Hungary, *The Annals of the University of Oradea Economic Sciences*, Vol. 25, No. 1, 2016.
18. MÁTÉ, Domicián – KUN, András István – FENYVES, Veronika: The Impacts of Trademarks and Patents on Labour Productivity in the Knowledge-Intensive Business Service Sectors, *Amfiteatru Economic*, Vol. 18, No. 41, 2016.
19. SPORN, Barbara: Current Issues and Future Priorities for European Higher Education Systems. In: Eds. ALTBACH, Philip G. – MCGILL PETERSON, Patti: *Higher Education in the 21st Century: Global Challenge and National Response*. Institute for International Higher Education, Boston College Center for International Higher Education, Boston, 1999.
20. VÁRHALMI Zoltán: Vállalkozó migránsok Magyarországon. In: Szerk. KOVÁTS András: *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2013, 119–128.
21. *Zárótanulmány. Biztos út a magyar munkaerőpiacra?! A bevándorlók munkaerőpiaci helyzete Magyarországon*, Dél-Alföldi Regionális Társadalomtudományi Kutatói Egyesület, Szeged, 2009.

Kőmíves Péter Miklós (komives.peter.miklos@econ.unideb.hu) ügyvivő-szakértő, jogász, okleveles kommunikációs és médiaszakértő, felsőoktatási és tudományos irányítási szakember a Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola abszolvált PhD-hallgatója. Diplomáit a Debreceni Egyetemen, a Budapesti Corvinus Egyetemen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerezte. A Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Vezetés- és Szervezéstudományi Intézetében oktat, doktori témavezetője Dr. habil. Dajnoki Krisztina egyetemi docens. Kutatási témája a felsőoktatási rendszer nemzetköziesedési tendenciáival, munkaerőpiaci kapcsolataival függ össze. Magyar és angol nyelven publikált cikkeiben és tanulmányaiban a felsőoktatásban tanuló hallgatói létszám csökkenésével kapcsolatos fejlesztési tendenciákra, továbbá a felsőoktatási intézmények és a munkaerőpiac között fennálló kölcsönhatásokra fókuszál. Rendszeres előadója hazai és nemzetközi konferenciáknak, kerekasztal-beszélgetéseknek és workshopoknak, ahol szekcióvezetői és szervezői feladatokat lát el.

Dr. Szabó Szilvia PhD, (szabo.szilvia@uni-nke.hu) a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Emberi Erőforrás Intézet főállású oktatója. Témavezető és oktató a Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolában. A felsőoktatásban 18 éves oktatói-kutatói, vezetői tapasztalata van az emberierőforrás-menedzsment területén. Ezzel párhuzamosan tanácsadó-trénerként tevékenykedik a köz- és magán-szférában. 2005–2008 között a Belügyminisztérium rendészeti vezetőképző programját vezette. Jelenleg elsősorban a kompetenciamenedzsment, a karrier- és életpályamenedzsment, valamint a vezetői hatékonyság témaköreivel foglalkozik. 2013–2014-ben vett részt a „Közzolgálati Humán Tükör” kutatásban, amely a közzféra HR-átvívítással foglalkozott. Több országos konferenciát szervezett HR és coaching témakörben, konferenciákon ad elő, rendszeresen publikál. A Közzolgálati Humán Szervező szakirányú továbbképzési program egyik szakembere. Jelenleg KÖFOP Európai Unió projektben mint humánfejlesztési szakértő vesz részt, a közigazgatási tehetségmenedzsment és HR-tudástranszfer téma kutatási vezetője.

Dr. habil. Dajnoki Krisztina PhD, (dajnoki.krisztina@econ.unideb.hu) habilitált egyetemi docens, a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet intézetigazgatója, az Emberi Erőforrás Menedzsment Tanszék tanszékvezetője. A kari Tudományos Diákköri Tanács elnöke, az Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola titkára, illetve oktatója, valamint négy doktorandusz témavezetője. 2001-ben, még nappali tagozatos doktorandusz hallgatóként kapcsolódott be az intézet oktatási, kutatási és pályázati tevékenységébe. Gazdálkodás- és szervezéstudományok területen PhD-fokozatot 2006-ban, habilitált doktori címet 2012-ben szerzett. Kutatási területe a szakmai, szervezeti és vezetői kommunikáció, a munkaerőpiaci folyamatok, a hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok helyzete, kihívásai mellett elsősorban a humán erőforrás-gazdálkodás egyes funkcióinak vizsgálatára, fejlesztésére irányul. Ezen belül kiemelt szerepet kap az Esélyegyenlőségi Emberi Erőforrás Menedzsment (4EM) gyakorlata, amely a fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességű személyek HR-sajátosságainak feltárására irányul.